

Kuir Kıbrıs Derneği

LGBTİ+

FİZİKSEL
SAĞLIğI
KİTAPÇIğI

MAYIS | 2021

Renklerin eşitliliği Projesi, Avrupa Birliği tarafından Kıbrışlı Sivil Toplum İş Başında VI Hibe Programı kapsamında finanse edilmekte ve Kuir Kıbrıs Derneği tarafından yürütülmektedir. Bu yayın, Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Kuir Kıbrıs Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtılmak zorunda değildir.

RENKLERİN ÇEŞİTLİLİĞİ PROJESİ HAKKINDA:

Lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve dahası (LGBTİ+), tüm renklerin birlikte var olabildiği bir Kıbrıs için Renklerin Çeşitliliği Projesi! insan haklarına erişimini sağlamak ve ayrımcılığı engellemeyi hedeflemektedir. Aralık 2018'de başlayan ve üç yıl sürecek olan "Renklerin Çeşitliliği Projesi", Avrupa Birliği Kıbrıslı Sivil Toplum İş Başında VI Programı kapsamında finanse edilmekte ve Kuir Kıbrıs Derneği tarafından yürütülmektedir.

TEŐEKKÜRLER:

LGBTİ+ Fiziksel Sağlığı Kitapçığı'nın yazımında emeiği geğen Dr. Fidan Şenova baŐta olmak üzere kitapçığı İngilizce 'den Türkęe 'ye ęeviren Erdoğan Garip'e, tasarımı yapan Gizem ęelebiaziz'e ve geribildirim veren Ziba Sertbay, ęise Özverel, Buğu Sıla Evren ve Doğukan GümüŐatam'a teŐekkür ederim.

Erman Dolmacı

Renklerin ęeŐitlilięi Proje Koordinatörü

Kuir Kıbrıs Derneği

İÇİNDEKİLER:

Önsöz	7
1. Sorumluluk Reddi ve Tetikleyici Uyarıları	8
2. Kuirlerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi	10
3. İnsanlarda Cinsiyet Değişkenliğini Anlamak	11
4. Kuir Bir Hasta Olmak	15
5. Cinsel Sağlık	17
6. Üreme Sağlığı	19
6.1 İnterseks olmak ve doğurganlık	21
7. Cinsel Haz	22
8. Mastürbasyon	24
9. Trans ve İntersekslerin Spesifik Sağlık Sorunları	26
9.1 Hormon Tedavileri	27
9.2 Cerrahi işlemler	28
9.2.1 Üst Bölge Ameliyatları	29
9.2.2 Alt Bölge Ameliyatları	29
14. Salgın ve Kuir Sağlık	31
15. Kaynakça	34

ÖNSÖZ

Bu kitapçıkta, ne yazık ki hala var olan çeşitli sağlık hizmeti engellerinin yanı sıra, halihazırda üstesinden geldiğimiz önceki engeller ve ayrımcılıkları okuyacaksınız. Bu kitapçığı hem konuyla profesyonel olarak ilgilenen bir doktor, hem de tıbbi ortamda kişisel olarak ayrımcılığa ve önyargıya maruz kalmış kuir bir kişi olarak yazdım.

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve hakları üzerine çalıştığım yıllar boyunca, beni üzen, kızdıran ve fark yaratmaya kararlı olmamı sağlayan pek çok rahatsız edici eski bilgiyle karşılaştım.

Toplum bakımına güçlü bir şekilde inanıyorum ve sağlık kliniklerine gitmenin olası komplikasyonları konusunda endişelenmek zorunda kalmadan erişilebilecek bir şekilde toplumumuza LGBTİ+ fiziksel sağlığı hakkında güvenilir, erişilebilir, kuir dostu bilgiler sağlamaya yardımcı olmak istedim.

Bunu yazarken hepimiz için umudum, gelecek nesillerin bir gün bu kitapçığa dönüp baktıklarında, karşılaştığımız sorunlar karşısında şoka uğramalarıdır.

Dr. Fidan Şenova.

SORUMLULUK REDDİ VE TETİKLEYİCİ UYARILARI

Bu kitapçık boyunca çeşitli cinsiyet ve cinsiyet özelliklerine sahip insanlara atıfta bulunacağım ve olabildiğince kapsayıcı ve doğru olmak için elimden gelenin en iyisini yapacağım. Herhangi bir spesifik kullanımın duyarsız veya yanlış olduğuna inanıyorsanız, lütfen benimle iletişime geçin. Böylece bu yayının gelecekteki baskılarında düzeltmeler yapabilir ve ayrıca gelecekteki çalışmalarımda bu tür terminoloji kullanımımı iyileştirebilirim.

Başlamadan önce belirtmek istediğim bazı önemli noktalar;

- Çoğunlukla cis (natrans) veya translardan mı bahsediyor olduğumu belirteceğim, ancak herhangi bir noktada sadece “kadına” veya “erkeğe” değinirsem, cinsel kimlik tanımlamaları bu toplumsal kategoriler içerisine

düşerse, interseksler de dahil olmak üzere hem cis hem de trans bireylere atıfta bulunacağım.

- Genel olarak LGBTİ + olmakla ilgili konulardan bahsederken "Cinsiyet ve Cinsel Azınlık" anlamına gelen "Gender and Sexual Minority - GSM" kısaltmasını kullanacağım.

- İnterseks kişiler hakkında konuşurken terminolojiyi patolojik hale getirmekten her zaman kaçınmaya çalışsam da, bazı noktalarda tıp ders kitaplarında kabul edilen "tıbbi terminoloji"yi, sadece onlara işaret etmek amacıyla kullanacağım. Bunlardan bazıları sizi tetikliyor olabilir, ancak anlamlarını ve tıp camiasında kullanımlarını yeniden tanımlamak için bunlardan bahsetmem gerekecek.

- Bazı tıbbi müdahaleler irdelenecektir. Bunlardan bazıları gönüllü olarak insanlar tarafından yaptırılırken, bazıları da bebekler üzerinde zorla uygulanmıştır. Eğer bu konular sizin için tetikleyici ise atlayabilmeniz için, bölümlerin başlıkları size içindeki konular ile ilgili bilgi verecektir.

- Kendimi kuir olarak tanımlıyorum ve bu kelimenin geri kazandırılmasının bir destekçisiyim, bu nedenle onu bu metin boyunca kullanıyorum ve kırıcı olma niyetinde değilim.

KUİRLERİN SAĞLIK HİZMETLERİNE ERİŞİMİ

Çeşitli sağlık hizmetleri konularını tartışmaya başlamadan önce, ilk olarak sağlık hizmetlerine erişim hakkında konuşmamız gerekiyor.

GSM için sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engeller çok faktörlüdür ve bireysel (örneğin sınırlı kaynaklar, sigorta eksikliği, ulaşım zorlukları), sistemik (örneğin araştırma ve veri eksikliği, sağlık politikaları) ve çevresel (örn. ayrımcılık karşıtı yasaların ve korumanın eksikliği, fiziki ve sosyokültürel çevre) düzeylerde (1).

Bu faktörlerin her birini incelemek çok uzun sürer, ancak GSM'nin toplumun birçok alanında ayrımcılığa maruz kaldığı ve bunun eğitim, istihdam, sigorta, maddi güvenlik ve genel refah gibi sosyoekonomik faktörleri etkilediği hiçbir zaman unutulmamalıdır.

Bu, GSM'nin kaliteli sağlık hizmeti alma konusunda, sahip olduğu cinsiyet kimliği, doğumda kendisine atanmış cinsiyetle örtüşen ve heteroseksüel cinsel yönelime sahip (cisgender heteroseksüel) akranları ile aynı fırsata sahip olmamasına neden olmaktadır. Sağlık hizmetlerine erişimdeki bu yetersizliğin bir sonucu olarak, GSM bazı sağlık sorunları için daha yüksek risk altındadır (2). Bunları "Kuir Bir Hasta Olmak" adlı bölümde detaylı olarak tartışacağız.

İNSANLARDA CİNSİYET DEĞİŞKENLİĞİNİ ANLAMAK

Bizim için bir sonraki adım, insanlarda mevcut olan cinsiyet değişkenliğini anlamaktır. Burada çok fazla ayrıntıya girmeyeceğiz, ancak kendi bedenlerimizi anlamak ve yanlış biyoloji fikirleriyle ilgili bitmeyen homofobik/transfobik argümanlara karşı koymak için hepimizin belirli bir düzeyde bilimsel bilgiye ihtiyacımız var.

“Erkek ya da kadın olarak doğarsınız!” cinsiyet bozan (gender non-conforming) insanlara karşı transfobilerini ve ayrımcılıklarını haklı çıkarmaya çalışan insanlar tarafından sıklıkla kullanılan bir cümledir. Ancak bu cümle yanlıştır, doğru bir cümle “Her bebeği öznel yargımıza göre bu iki kategoriden birine atarız” olacaktır.

İnsanlarda “cinsiyet” kavramına baktığımızda, devreye giren birçok faktör vardır ve bu kesinlikle sizin inanmanızı istedikleri kadar ikili değildir.

¹ **Çeviri Kaynağı:** <https://kaosgldernegi.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>

Bu ikili yaklaşım, her şeyden önce interseks bebekler için zararlıdır, bu konuyu “Trans ve İntersekslerin Spesifik Sağlık Sorunları” başlığında açacağız, çünkü sağlık uzmanları çocuğa bir cinsiyet atayamadıklarında, tarihsel olarak bir günlük bebeklerde dahi kozmetik cerrahi prosedürlere başvurmuşlardır. Şimdi insanların “cinsiyetinin” oluşmasında etkili olan çeşitli mekanizmaları tartışacağız.

ÖNCELİKLE, KROMOZOMLARIMIZ:

İnsanlarda genellikle 46 kromozom bulunur, bunlardan 44’ü “otozomal” kromozomdur ve geri kalan 2’si spesifik olarak cinsiyet kromozomudur. Bunları duymuş olabilirsiniz, yaygın varyantlar “XX” ve “XY” dir.

Geleneksel olarak paylaşılan bilgi “XX iseniz kadınsınız, XY iseniz erkeksiniz” şeklindeyken, aslında çok daha fazla değişkenlik vardır.

Sadece XXY, XYY, XXX, X0 vb. genetik varyantlara sahip insanlar değil, vücutlarının farklı yerlerinde farklı kromozom yapılarının bulunması anlamına gelen mozaikizm sahip insanlar da vardır⁽³⁾.

Buna ek olarak, XX veya XY kromozomlarına sahip kişiler, bu kromozomlarda mutasyonlara veya vücutlarının seks hormonlarına tepkisinde değişkenliğe sahip olabilir ve bu da birbirinden farklı cinsiyet özelliklerinin gelişmesine yol açabilir.

SONRASINDA İSE DIŞ CİNSEL ORGANLARIMIZ VE CİNSİYET ÖZELLİKLERİMİZ VAR.

Fallus (penis/klitoris):

Fallus, insanların doğumda (hatta ultrason muayeneleri ile doğum öncesinde) birisine seks atamaları için en yaygın kullanılan göstergedir. Penis ve klitoris aynı yapıdan köken alır ve bu organların büyümesi ve gelişmesi çeşitli genetik ve hormonal faktörlere dayanır. Bir penisin (veya penis olarak algılanan şeyin) varlığı, birini erkek olarak atamak için yeterli değildir.

Skrotum/Labia:

Skrotum ve labia aynı yapıdan köken alır; gelişimleri, bir dizi hormonal faktörün bir sonucudur. Bir kişi skrotuma sahip olabilir ancak testisleri olmayabilir ve nispeten nadir de olsa labia ve testisler birlikte olabilir.

Vajinal açıklık:

Yaygın yanlış kanı, vajinal açıklığı olan herkesin kadın olduğudur, ancak durum böyle değildir. Vajinal açıklık, skrotuma doğru gelişirken labianın birleştiği noktadadır. Vajinal açıklığa sahip olmak, vajinanız, rahim veya yumurtalıklarınız olduğu anlamına gelmez ve cinsiyetinizi tanımlamaz. Doğrudan kromozomlarınızı, gonadlarınızı veya cinsiyetinizi ve toplumsal cinsiyetinizi yansıtmaz.

VE SON OLARAK, İÇ CİNSEL ORGANLARIMIZ VE HORMONLARIMIZ VAR:

Yumurtalıklar/Testisler:

Gonadlar iç cinsel organlarıdır; iki ana amacı cinsel hücreleri ve cinsel hormonları üretmektir. Yumurtalıklar, yumurta hücresi oluşturma potansiyeline sahip gonadlardır ve testisler, sperm hücreleri oluşturma potansiyeline sahip gonadlardır.

Östrojen/Testosteron:

Vücudumuzun cinsiyet özelliklerinin (vücut kılı, yağ dağılımı, ses, kas yapısı vb.) gelişiminde etkisi olan bir dizi hormon vardır, en önemli 2 tanesi ise östrojen ve testosterondur. Bunlar bazen "erkek ve kadın" cinsiyet hormonları olarak adlandırılırsa da, herhangi bir cinsiyete özel değildir.

BİR DE BUNLARA EK OLARAK "CİNSİYET" VE "CİNSİYET KİMLİĞİMİZ" VARDIR.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) cinsiyeti şu şekilde tanımlamaktadır: "Cinsiyet, kadın, erkek, kız ve erkek çocuklarının toplumsal olarak inşa edilmiş özelliklerini ifade eder. Bu, kadın, erkek, kız çocuğu veya erkek çocuğu olmakla ilgili normları, davranışları ve rolleri ve ayrıca birbirleriyle olan ilişkileri içerir. Toplumsal olarak inşa edilmiş cinsiyet, toplumdan topluma değişir ve zamanla değişebilir... Toplumsal cinsiyet, cinsiyetle etkileşime girer ancak cinsiyetten farklıdır; cinsiyet, kadınların, erkeklerin ve interseks kişilerin kromozomlar, hormonlar ve üreme organları gibi farklı biyolojik ve fizyolojik özelliklerini ifade eder. Cinsiyet ve

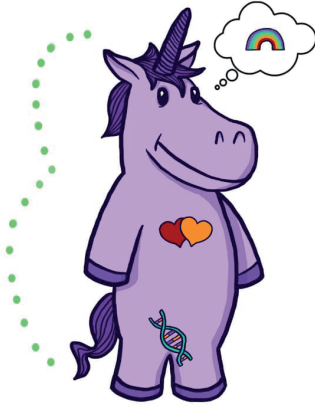
toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliği ile ilişkilidir ancak ondan farklıdır. Cinsiyet kimliği, kişinin doğumdaki fizyolojisine veya belirlenmiş cinsiyetine karşılık gelebilecek veya gelmeyebilecek, kişinin derinden hissettiği, içsel ve bireysel cinsiyet deneyimini ifade eder.” (4).

Bu mükemmel bir tanım değil, ancak tıbbın LGBTİ+’larla ilgili sorunlu geçmişi düşünüldüğünde, kapsayıcı bir geleceğe doğru atılmış iyi bir adım.

Trans Öğrenci Eğitim Kaynakları tarafından oluşturulan “Boynuzlu Cinsiyet Atını” kullanarak bu bilgilerin büyük bir bölümünü özetleyebiliriz (5).

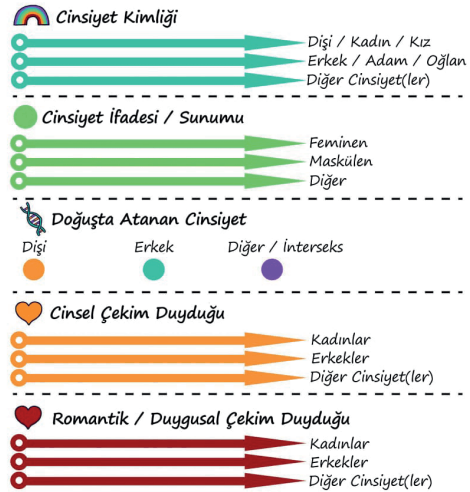
The Gender Unicorn

Graphic by:
TSER
Trans Student Educational Resources

To learn more, go to:
www.transstudent.org/gender

Design by Landryn Pan

Gördüğünüz gibi, bu çizelge geniş bir cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik spektrumunu neredeyse sonsuz bir olasılık yelpazesıyla göstermektedir. Bu çizelge oldukça geniş olmasına rağmen tam değildir. Örneğin aromantikleri (romantik çekim yaşamayanlar) veya aseksüelleri (cinsel çekim yaşamayanlar) içermemektedir. Aseksüellerin cinsel ilişkileri de olabilir ve bu kitapçıkta verilen bilgiler onlar için de geçerlidir. Her şeyi iki kısıtlayıcı kutuya sıkıştırmaya çalışmak yerine bu çeşitliliği kucaklamak herkesin yararına.

KUIR BİR HASTA OLMAK

En temel çevrimiçi araştırmayı bile yaptığımızda, LGBTİ+ sağlığı ile ilgili çoğu kaynağın özellikle cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve haklarıyla ilgili olduğunu fark edeceksiniz.

Ancak, tahmin edebileceğiniz gibi, bunlar LGBTİ+ topluluğunun tek endişesi değildir. Kuir bedenlerin ve kimliklerin cinsel obje haline getirilmesi maalesef bu alana da uzanıyor.

Herhangi bir sağlık hizmeti söz konusu olduğunda, LGBTİ+ hastaların bu toplumun ihtiyaçlarına duyarlı sağlık hizmeti sağlayıcılarına ihtiyacı vardır. Sağlık hizmeti sağlayıcılar duyarsız ve hatta düşmanca davranışlar sergilediğinde, güvenli olmayan bir ortam yaratılır ve LGBTİ+'lar genel olarak sağlık hizmetleri sistemlerinden ve sağlık profesyonellerinden uzaklaşır ⁽⁶⁾.

Örneğin, LGBTİ+'ların, cisgender/natrans heteroseksüel insanlara kıyasla, sağlıklarının kötü olduğunu belirtme olasılıkları daha yüksektir ve LGBTİ+ topluluğunun farklı kesimlerinin farklı sorunları ve ihtiyaçları vardır. Rahmi olan LGBTİ+'ların PAP smear testi olma olasılığı daha düşüktür, trans ve cinsiyet bozan (gender non-conforming) kişilerin her türlü fiziksel rahatsızlığı ile hastanelere başvuru olasılığı daha düşüktür ⁽⁷⁾.

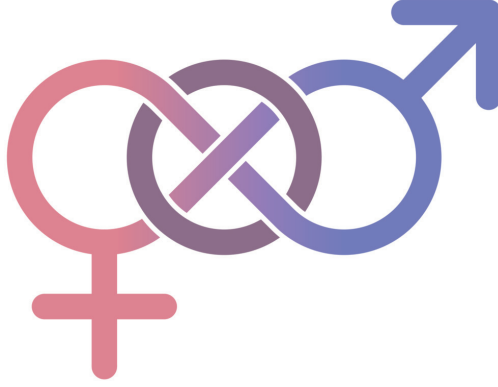
Çeşitli araştırmalar, trans yetişkinlerde ayrımcılık korkusu sebebiyle sağlık hizmetine başvurunun ertelenmesinin, daha kötü genel ve zihinsel sağlığa sahip olmakla önemli bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Sağlık hizmeti sağlayıcılarının kapsayıcı olmaması açısından veriler kontrol edildiğinde bile bu ilişkiler önemini korumaktadır, bu da ayrımcılık korkusunun ve bunun sonucunda sağlık ihtiyacının geciktirilmesinin trans yetişkinler için sağlık sorunlarının ön saflarında yer aldığını göstermektedir⁽⁸⁾.

Bu konuda Türkiye’de maalesef çok az sayıda çalışma varken, Kıbrıs’ta ise hiç çalışma bulunmamaktadır, bu nedenle yerel durum hakkında doğru veriler vermemiz mümkün değil. Bununla birlikte, bireysel olarak bildirilen deneyimlere ve LGBTİ+’ların sosyal ve yasal statülerine dayanarak, aynı durumun geçerli olacağını varsaymak doğru olacaktır.

Sağlık hizmetlerine başvurma konusunda yaşanan tereddüt, LGBTİ+’ların rutin sağlık kontrolü alamamalarına, çeşitli rahatsızlıklar için (rahim ağzı kanseri, meme kanseri, kolorektal kanser, sistemik hastalıklar vb.) periyodik taramalar yapılamamasına neden olabilir. Bu, nihayetinde, bu hastalıklar iyice ilerledikten sonra LGBTİ+’ların teşhis ve tedavi edilmesine neden olur.

Yukarıda belirtildiği gibi, sadece sağlık çalışanlarına daha kapsayıcı olmayı öğretmek yeterli değildir, aynı zamanda LGBTİ+’lar arasındaki algılarını iyileştirmek için aktif olarak çalışmaları ve bu kopuk bağları onarmaya çalışmaları önemlidir.

CİNSEL SAĞLIK

Çoğu insanın “cinsel sağlık” kelimesini duyduğunda aklına ilk gelen şey cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardır (CYBE'ler). Çok sayıda CYBE vardır, bazıları kroniktir, bazıları akuttur, bazıları her ikisi de olabilir.

Kuir Kıbrıs, cinsel sağlığın bu yönüyle ilgili, HIV konusunda özelleşmiş kaynaklar da dahil olmak üzere, çeşitli kaynaklara sahiptir, farklı bir cinsel sağlık alanını - tatmin edici, doyurucu bir cinsel yaşam - vurgulamak istediğimiz için bu konuya çok fazla odaklanmak istemiyoruz.

Güvenli bir cinsel deneyim yaşamak için kullanabileceğiniz çeşitli koruyucu önlemlerden kısaca bahsedelim; bunlardan bazıları penis ve vajina prezervatifleri, oral seks prezervatifi ve eldivenlerdir.

Bunların bazen “seksi olmadığı” düşünülür ve bazı insanlar havayı bozduğunu düşündükleri için bunları kullanmakta isteksizdirler. Bakın, bu şekilde olmak zorunda değil. Bunu cinsel aktivitenizin bir parçası haline getirin, “Cinsel Haz” adlı bölümde cinsel güvenliğinizi nasıl daha muhteşem ve eğlenceli hale getirebileceğinize dair biraz daha ayrıntıya gireceğim.

CİNSEL GÜÇLÜKLER:

Erektıl disfonksiyon: cinsel aktiviteler sırasında penil ereksiyona ulaşamama veya bunu sürdürmemeye

Erken boşalma: Penisli kişiler için, boşalma noktasına istediklerinden daha erken, veya cinsel deneyimlerini kesintiye uğratacak, şekilde ulaşılması

Disparoni / Ağrılı Cinsel İlişki: rahmi olan kişilerin en yaygın cinsel sağlık şikayeti budur.

Vajinismus: Vajinal kasların penetrasyona izin vermeyecek, ağrıya ve rahatsızlığa neden olacak şekilde kasılması

Anorgazmi: orgazma ulaşamama

V.b.

✦ Tıp literatüründe bunlara “cinsel bozukluklar” denildiğini belirtmek isteriz, ancak daha az korkutucu ve daha az patolojik bir terminoloji kullanmayı tercih ediyoruz.

Ne yazık ki, bu güçlüklerden birini yaşayan çoğu kişi, profesyonellerden tavsiye almak konusunda isteksizdir - ve bu, kuir bir kişi olduklarında daha da zordur. Buna ek olarak, sosyal şartlanma, cinsiyet rolleri, toplumsal baskı, cinsellikle ilgili kısıtlamalar ve tabular nedeniyle, bazı insanlar (özellikle vajinası olanlar) bunları tatmin edici cinsel yaşamlarına engel olarak tanımlayamazlar.

Bu konularla ilgili damgalama insanları utangaç ve güvensiz hissettirdiğinde profesyonellere yaklaşmak zor olabilir, bu nedenle çevrimiçi olarak açık ve yararlı kaynaklar sağlamak önemlidir.

Bunların bazılarının arkasında fiziksel, organik nedenler olabilir, ki bu kişi arzu ederse tedavi edilebilir, bu güçlüklerin temelinde yatan nokta, kişinin kendi bedenini, isteklerini ve ihtiyaçlarını anlayamaması ve cinsellikleri ile rahat bir ilişkiye sahip olamamaları olarak düşünülebilir.

Vücudunuz hakkında daha fazla bilgi edinmek, çeşitli bölgelerinin nasıl hissettiğinin farkında olmak, kendinize, partner(ler)inize ve topluma göre seks ve cinselliğe nasıl baktığınızı analiz etmeye çalışmak, daha rahat ve tatmin edici cinsel deneyimlere sahip olmanızın yolunu açacaktır.

“Cinsel Haz” adlı bölümde deneyebileceğiniz bazı yöntemleri tartışacağız.

Son olarak, bunlardan herhangi birini tesadüfen veya düzenli olarak yaşamak, tatmin edici cinsel deneyimler yaşayamayacağınız anlamına gelmez. Seks, sırayla yapmanız gereken bir dizi eylem değil, bir deneyimdir ve herkesin kendi tercihleri vardır.

ÜREME SAĞLIĞI

Üreme sağlığı söz konusu olduğunda, cinsel yolla aktarılan enfeksiyonlar her zaman akla gelen ilk konu olsa da, cinsiyet ve cinsel azınlıklardan bahsettiğimizde, özellikle trans ve interseksler söz konusu olduğunda üreme pek konuşulmamaktadır. Transların hamile kalamayacağına, ve hamile kalmaması/başkalarını hamile bırakmaması gerektiğine dair yaygın bir yanlış kanı vardır.

Hormon preparatları alırken doğurgan olmanız pek olası olmasa da, zayıf da olsa hamilelik için bir olasılık vardır ve istenmeyen gebeliklerden kaçınmak için kontrasepsiyon için engelleyici yöntemlerin (penis ve vajina prezervatifleri gibi) kullanılması tavsiye edilir.

Bununla birlikte, transların çocuk sahibi olması oldukça olasıdır. Herkes için çeşitli seçenekler vardır, örneğin, rahimi olan trans erkekler ve cinsiyet bozan (gender non-conforming) kişiler gebe kalıp bebek doğurabilir.

Testisli trans kadınlar ve cinsiyet bozan (gender non-conforming) kişiler başkalarını hamile bırakabilir (fiziksel yollarla veya tüp bebek yoluyla). Yasal olarak engel bulunmadığı durumlarda evlat edinme seçeneği de vardır, ancak

bu, bu kitapçığın kapsamı dışındadır, bu nedenle sadece biyolojik seçenekleri ve süreçleri tartışıyoruz.

Herhangi bir trans veya cinsiyet bozan (gender non-conforming) kişi hamileliğe giden bu yolları takip etmek isterse, dikkate almaları ve yaşamaları gereken birkaç adım vardır.

Birincisi, sperm üretimlerini, ovulasyonlarını, penis veya rahim fonksiyonlarını değiştirecek herhangi bir cerrahi operasyon geçirmişler mi? Eğer cevap evet ise, hangi spesifik ameliyatları geçirdiler ve bu durumda alternatifleri neler olabilir? Örneğin, rahim ve yumurtalıkları olan trans/cinsiyet bozan (gender non-conforming) bir kişi histerektomi (yani rahmin ameliyatla alınması) geçirmişse ancak yumurtalıklarına hala sahipse, yumurta hücreleri hala alınabilir, in vitro fertilizasyon (tüp bebek) meydana gelebilir ve taşıyıcı annelik yoluyla çocuk sahibi olabilir.

İkincisi, herhangi bir hormon preparatı kullanıyorlar mı? Şu anda hangi ilaçları veya preparatları kullanıyorlar? Hamileliğin doğası gereği, sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için vücutta belirli bir hormon dengesi gerektirir, bu nedenle trans bir erkek veya gender non-conforming bir kişi testosteron kullanıyorsa, en az bir yıl (hamilelikten önce belirli bir süre, hamilelik sırasında ve hamilelik sonrasında bir süre daha) bundan kaçınması gerekecektir. Bu süreler ve süreçler, kişinin kullandığı spesifik hormon preparat planına bağlı olarak değişebilir.

Bebeği doğuracak kişi mastektomi geçirdi mi? Eğer geçirdiyse, meme bezleri çıkarıldığı için emziremeyecektir. Eğer geçirmediyse, güvenle emzirebilir.

Gördüğünüz gibi, gebe kalma, gebelik ve doğum sürecini etkileyen bir dizi değişken vardır, bu nedenle optimal bilgi ancak doktorunuz tarafından kapsamlı anamnez ve klinik muayene ile elde edilebilir.

Sadece bunu okuyan herkesin, trans veya cinsiyet bozan (gender non-conforming) olmanın sizi ebeveyn olmaktan alıkoymadığını bilinmesini istiyoruz. Seçenekleriniz var.

İTERSEKS OLMAK VE DOĞURGANLIK:

Yaygın yanlış, intersekslerin çocuk sahibi olamayacağıdır. Bu doğru değildir ve "interseks" kelimesinin gerçekte ne anlama geldiğinin yanlış bir şekilde anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Bu kitapçığın başında açıklandığı gibi, interseks olmak tek bir şey değildir. Çok çeşitli doğal, biyolojik cinsellik ve cinsiyet varyasyonları için kullanılan genel bir terimdir. Bazı interseksler gebe kalamayabilirken, diğerleri kolaylıkla çocuk sahibi olabilirler - hatta, interseks olduklarını ancak çocuk sahibi olduktan sonra öğrenebilirler ve çocuğun da interseks olduğu keşfedilir.

CİNSEL HAZ

Eşitliğe - ve Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı ve Haklarının elde edilmesine - sadece "erişimde engellerin olmaması ve hasta olmama" açısından bakmak çok yaygın, ancak maalesef çok sınırlayıcı bir bakış açıdır.

DSÖ'ye göre, "Cinsel sağlık, cinsellikle ilişkili olarak fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal bir iyilik halidir. Sadece hastalığın, işlev bozukluğunun veya halsizliğin olmaması değildir. Cinsel sağlık, cinselliğe ve cinsel ilişkilere olumlu ve saygılı bir yaklaşımın yanı sıra, zorlama, ayrımcılık ve şiddet içermeyen, zevkli ve güvenli cinsel deneyimler yaşama olasılığını gerektirir. Cinsel sağlığın sağlanması ve sürdürülmesi için tüm kişilerin cinsel haklarına saygı duyulmalı, korunmalı ve yerine getirilmelidir. " ⁽⁹⁾.

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimin önemli olduğu kadar, güvenli, zevkli bir cinsel hayata sahip olmak da aynı derecede önemlidir.

Cinsel Sağlık ve Refah için Küresel Danışma Kurulu (GAB), cinsel sağlık, cinsel haklar ve cinsel zevkin eşit olarak dikkate alınmasının önemini vurgulamayı amaçlayan bir kuruluştur. Cinsel hazzı "...düşünceler, rüyalar ve otoerotizm

dahil olmak üzere tek başına veya paylaşılan erotik deneyimlerden kaynaklanan fiziksel ve psikolojik tatmin ve zevk olarak tanımlarlar. Kendi kaderini tayin etme, rıza, güvenlik, mahremiyet, güven ve cinsel ilişkilerde iletişim kurma ve müzakere etme becerisi, zevkin cinsel sağlık ve refaha katkıda bulunmasını sağlayan temel faktörlerdir. Cinsel zevk, cinsel haklar, özellikle eşitlik ve ayrımcılık yapmama, özerklik ve bedensel bütünlük, ulaşılabilecek en yüksek sağlık standardına sahip olma hakkı ve ifade özgürlüğü bağlamında uygulanmalıdır. İnsanın cinsel haz deneyimleri çeşitlidir ve cinsel haklar, hazzın tüm ilgililer için olumlu bir deneyim olmasını ve diğer insanların insan haklarını ve refahını ihlal ederek elde edilmemesini sağlar. " (10).

Cinselliğimiz tüm hayatımız boyunca gelişir ve evrimleşir. Cinsellikten bahsettiğimizde sadece "başka biriyle cinsel ilişkiye girmek"ten bahsetmiyoruz. Tüm cinsel deneyimlerimizden bahsediyoruz. Bu, tek seferlik karşılaşmalarda veya uzun süreli ilişkilerde, kendi başınıza veya başkalarıyla deneyimleyebileceğiniz çok çeşitli aktiviteleri içermektedir.

İnsanların seks yapma motivasyonları, ilişkiler içindeki cinsel davranışları, cinsel yönelimleri ve cinsiyet kimlikleri, yakınlıkları, arzuları ve kendilerini nasıl algıladıkları yaşam döngüsünün farklı aşamalarında değişebilir (11).

MASTÜRBASYON

Bir kişinin en önemli cinsel ilişkisi, kendisiyle olan ilişkisidir. Bu ilişki, bir kişinin yaşamı boyunca sahip olacağı tüm cinsel deneyimlerin temelini oluşturur.

Mastürbasyon, ve genel olarak kişinin cinselliğini keşfetmesi, toplumda genellikle göz ardı edilen ve neredeyse tabu olarak kabul edilen bir konudur. Bu yüzden çoğu insan kendi bedenine ve cinselliğine yabancılaşarak büyür ve zevklerini bir öncelik olarak düşünmez bile.

Yukarıda listelediğimiz cinsel sağlık sorunlarının ve güçlüklerinin çoğu (hem fiziksel hem de psikolojik kökenli) kendinizle sevgi dolu bir ilişki kurarak tedavi edilebilir veya en azından iyileştirilebilir.

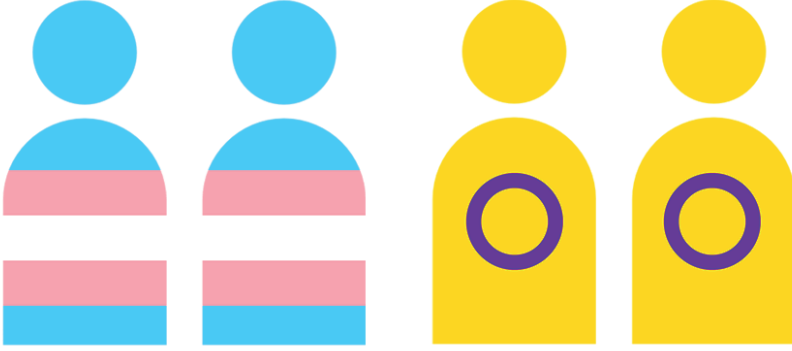
Vücudunuzu tanımaya çalışın. Sadece cinsel organlarınızı değil, bir bütün olarak vücudunuzla iletişim kurun. Kollarınıza, bacaklarınıza dokununuz, yüzünüzü okşayın, ayaklarınızın altından tutun, omuzlarınızı ovun. Kendinizi tanımak için biraz zaman ayırın, neye yanıt verdiğinizi görün, neleri sevdiğinizi değerlendirin. Fiziksel zevkinizi düşünün, seks hakkında düşünün, hayal edin. Pornodan bahsetmiyoruz, zihninizde çeşitli deneyimler yaşayın (yine de, çeşitli sorunlu ana

akım şirketleri ve web sitelerini değil, gerçek seks işçilerini destekleyerek, etik kaynaklar aracılığıyla tükettiğiniz sürece porno izlemeniz de faydalı olabilir).

Tatmin edici cinsel deneyimlere sahip olmanın anahtarı, herhangi bir şey veya her şey hakkında nasıl hissettiğinizi değerlendirip kavramak, ve buna ek olarak bununla ilgili partner(ler)inizle iletişim kurabilmektir.

Toplum, cinsiyetimiz ve cinselliğimiz hakkındaki her şeyi iki çok sınırlayıcı ikili cinsiyet kutusuna ve içerisinde hiç hayal gücü olmayan bir cinsel eyleme sığdırmaya çalışır. Bu kısıtlamalar herkese dayatılır ve kimse bize ne yapmamız gerektiğini söylemediğinde, ne yapmaktan hoşlandığımızı keşfetmek bize kalmıştır.

TRANS VE İNTERSEKSLERİN SPESİFİK SAĞLIK SORUNLARI

Eşcinsellik, 1973'te "Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)" yani Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'ndan çıkarılmışken , trans olmak yalnızca 2018'de Uluslararası Hastalık Sınıflandırmasından (ICD) çıkarıldı, ve interseks şemsiyesi altındaki çeşitli temsiller ise hala hastalık olarak görülmektedir.

Tıp alanı yavaş yavaş gelişirken, trans ve interseksler söz konusu olduğunda, halen alınması gereken çok uzun bir yol vardır. Translar için cerrahi prosedürler ideal olmaktan uzaktır ve interseks bebeklere yönelik kozmetik müdahaleler halen devam etmektedir.

Burada interseks bebeklerde yapılan tüm operasyonların kozmetik olmadığını da belirtmek isteriz. Bazen bebekler üriner sistemlerinde veya gastrointestinal sistemlerinde ölümcül sonuçlara yol açabilecek anomalilerle doğabilirler. Yaşamı tehdit eden bu koşulların düzeltilmesi gereklidir; ancak bunlar genellikle doktorların bu bebeklerde ek kozmetik cerrahi yapmaları için bahane olarak kullanılır.

İnterseks bebeklerin aileleri genellikle bebekleri olduğunda interseksin ne anlama geldiğinin farkında değildir ve bu nedenle doktorlar onları herhangi bir karara kolayca yönlendirebilir. Bu durum ne yazık ki sıklıkla ailelerin çocuklarının vücudunda kalıcı değişiklikler yapmalarına neden olmaktadır.

Bir bebeğe, yaşamı boyunca bedensel işlevlerine ve cinselliğine etki edebilecek, geri döndürülemez, tamamen kozmetik bir operasyon gerçekleştirmek, insan haklarının açık bir ihlalidir.

Konu sağlık hizmeti olduğunda trans ve interseksler en savunmasız topluluklardan biridir. Tıbbi deneyimlerini iyileştirmek için kapsamlı ve çok disiplinli önlemler alınmalıdır.

HORMON TEDAVİLERİ:

Hormon replasman tedavisi (HRT), trans ve cinsiyet bozan (gender non-conforming) kişilerin kendi ciltlerinde daha rahat olmalarını sağlamak veya arzuladıkları bir görünüm/his elde etmek için vücutta fiziksel değişiklikleri (ikincil cinsiyet özellikleri) başlatmak için seks hormonlarının kullanılmasıdır.

Bu tedaviye ergenlik değişiklikleri başlamadan önce başlanırsa, trans / gender non-conforming kişiye atanan cinsiyetin ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişmesi engellenir ve bu da genellikle daha tatmin edici fiziksel sonuçlara yol açar (12,13). Bu tedavinin birden fazla formu vardır, bazı rejimler ağızdan alınan hapları içerirken, diğerleri kas içi enjeksiyonlar veya deri içi implantlar gerektirir. İdeal tedavi, her bireye özel olarak tasarlanmalıdır.

Seks hormonları yalnızca ikincil cinsiyet özelliklerini etkilemekle kalmaz, aynı zamanda vücuttaki diğer çeşitli sistemleri de etkiler, bu nedenle istenmeyen yan etkilerden kaçınmak için tütün ürünlerinden uzak durmaya çalışmak, alkol ve kalori alımını azaltmak ve egzersiz yapmak önemlidir.

Bir tıp profesyoneli tarafından öngörülen ve denetlenen HRT'ye erişim yukarıda bahsettiğimiz engellerden dolayı sınırlı olabileceğinden, trans ve gender non-

conforming kişiler bunları tıbbi olmayan, resmi olmayan kaynaklardan edinmeyi düşünebilir.

Bu tedaviye mümkün olan en kısa sürede başlama arzusunun anlaşılması da, bir doktor tarafından gözlemlenip takip edilmedikçe HRT'nin ciddi ve hayatı tehdit eden komplikasyonları olabilir.

Unutulmaması gereken bir diğer önemli nokta da, HRT'nin sadece fiziksel değişikliklere neden olmaması, aynı zamanda bir kişinin zihinsel durumu üzerinde de etkisi olmasıdır. Aklınıza "ergenlik" gelsin. Hormon preparatlarına başladığında, kelimenin tam anlamıyla ikinci bir ergenlikten geçiyormuş gibi hissedecek ve buna o dönemin duygusal değişiklikleri eşlik edecektir.

Bu çok karmaşık bir konudur ve bahsettiğimiz gibi, her kişi için bireysel olarak değerlendirilmesi ve araştırılması gerekmektedir. Bu kitapçığın sonundaki referansları kontrol edebilir veya ek bilgi almak için bilinen bir LGBTİ+ dostu hekime başvurabilirsiniz.

CERRAHİ İŞLEMLER:

Bu bölüme başlamadan önce, trans olarak "kabul edilmek" için bu prosedürlerden herhangi birini yaşamış olmanız gerekmeyeceğini belirtmek isteriz. Bazı ülkelerin, cinsiyetinizi yasal olarak değiştirmek için insanlık dışı zorla kısırlaştırma uygulamasına ek olarak, sizi aşağıdaki cerrahi prosedürlerden bir veya daha fazlasından geçmeye zorlayacağını tamamen farkındayız, ancak bu prosedürlerden geçmemeyi seçerseniz bu durum sizin daha az trans olduğunuz anlamına gelmez. Her zaman olduğunuzu hissettiğiniz ve olduğunuzu söylediğiniz kişisiniz. Kimse kimliğinizi size dikte edemez.

Şimdi çeşitli cerrahi müdahaleler hakkında konuşabiliriz.

ÜST BÖLGE AMELİYATLARI:

- Mastektomi:

Mastektomi, bazı trans erkeklerin ve gender non-conforming kişilerin yaptırmaya karar verdiği, meme dokusunun ameliyatla alınması müdahalesidir (meme ucunun çıkarılmasını içerebilir veya içermeyebilir). Bu prosedür için daha eski seçenekler, sıklıkla kişinin göğsünde büyük yara izleri ile bitebilir veya bir duyu kaybıyla sonuçlanabilirken (meme başı etrafındaki bir kesi ile olabileceği gibi), daha estetik ve işlevsel olarak tatmin edici seçenekler sunabilecek daha yeni teknikler (örneğin, koltuk altı) geliştirilmektedir.

- Göğüs Implantları:

Bu, bir kişinin göğsüne bir malzeme yerleştirilerek göğüslerinin boyutunu büyütebileceği cerrahi bir işlemdir.

Bu ameliyatların her ikisi de bazı komplikasyonlara neden olabilir, en sık bildirilen komplikasyonlar şunlardır: zayıf yara iyileşmesi, deri altında sıvı birikmesi (seroma), dokularınızda pıhtılaşmış kanın katı bir şekilde şişmesi (hematom), meme ucunda hasarlı veya ölü vücut dokusu (doku nekrozu), yara izi, ameliyat sonrası görünümünden memnuniyetsizlik ve asimetri gibi (14).

ALT BÖLGE AMELİYATLARI

- Vajinoplasti:

Vajinoplasti, trans kadın veya gender non-conforming bir kişi için bir vajinanın (tıpta sıklıkla neovajina olarak adlandırılır) oluşturulduğu cerrahi prosedürdür. Bu işlemin belirli varyasyonları vardır.

Kişinin penis dokusu yeterli ise, penis dokusunun ters çevrilerek vajina açıklığını oluşturmak için kullanıldığı "inversiyon" adı verilen bir işlem yapılabilir.

Bağırsağın bir bölümü de, daha iyi kayganlık ve daha geniş bir vajinal açıklık sağlayabilecek bir neovajina oluşturmak için kullanılabilir.

Ek olarak, bu prosedürler hem penis dokusu hem de bağırsak segmentleri kullanılarak birleştirilebilir.

- Falloplasti:

Falloplasti, penisin oluşturulduğu cerrahi bir işlemdir. Falloplasti, penisin oluşturulması, ayakta durarak idrar yapılabilmesi için üretranın uzatılması, penisin ucunun(glans) oluşturulması, skrotumun oluşturulması, vajinanın ortadan kaldırılması, ve erektil ve testis implantlarının yerleştirilmesi gibi çeşitli farklı prosedürleri içerebilen çok aşamalı bir prosedürdür. Her cerrahi planın her hastaya özgü olduğunu ve yukarıdaki prosedürlerin bir kısmını/tamamını içerebileceğini veya içermeyebileceğini unutmamak önemlidir ⁽¹⁵⁾.

Bu prosedür, bir kişinin kolundan, bacağından veya daha nadiren gövdesinin yan tarafından doku alınarak yapılabilir.

- Metoidioplasti:

Bu, bir kişinin klitorisi hormonal preparatlar ile büyütüldükten sonra, bir neopenisin oluşturulduğu bir prosedürdür. Yukarıda bahsedildiği gibi penis ve klitoris aynı yapıdan ortaya çıkar ve belli benzerlikler taşır. Bu prosedürde klitorisin iç tarafı, onu yerinde tutan bağlar kesilerek "serbest bırakılır". Daha sonra üretra uzatılabilir (ayakta dururken idrar yapmayı sağlamak için) ve labia majus'lara testis implantlarının yerleştirildiği bir scrotoplasti yapılabilir.

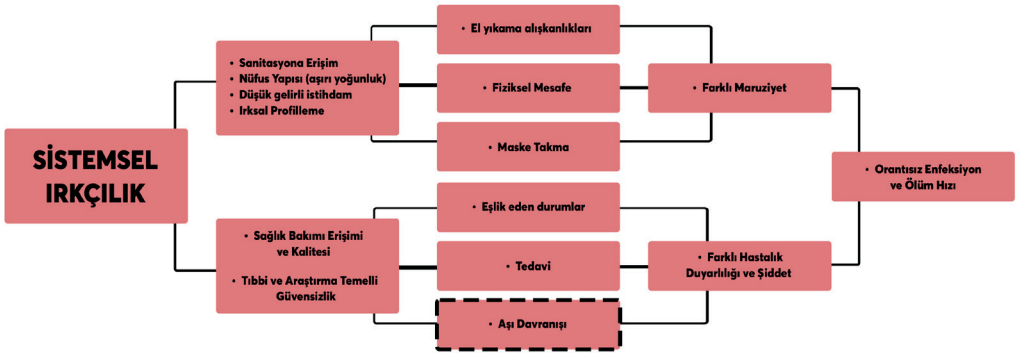
Her tür müdahalenin artıları ve eksileri vardır ve bilinçli bir karar vermeden önce bu seçeneklerden herhangi birini daha önce geçirmiş kişilerle konuşmanızı önemle tavsiye ederiz.

Unutmayın, "doğru" bir cevap yoktur, kendiniz ve vücudunuz için neyin en iyi olduğuna yalnızca siz karar verebilirsiniz.

SALGIN VE KUİR SAĞLIK

2020 hepimiz için sarsıcı ve zor bir yıldır, ancak LGBTİ+'lar, damgalayıcı sosyal normlar, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık ve bilgi ile kaynaklara dahil edilmemeleri nedeniyle sağlık hizmetlerinde engellerle karşılaşabilecekleri için, daha çok etkilenen topluluklardan biriydi ⁽¹⁶⁾.

Şekil referansı: Fenway Institute, National LGBTQIA+ Health Education Center ⁽¹⁷⁾.

Yukarıdaki diyagram, yapısal ırkçılık perspektifinden açıklanan bir azınlık grubunun parçası olmanın toplumsal etkisini göstermektedir.

Benzer durumlar cinsiyet ve cinsel azınlıklar için de söylenebilir ve bu toplulukların keşistikleri noktalarda daha fazla geçerlidir; bu durum aktivizmde keşimselliğin önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Bu kitapçıkta bahsedilen sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engellere ek olarak, küresel salgın, insanların kendilerini evlerinde, bazen de sorunlu ilişkiler içinde oldukları aile üyeleriyle, izole etmek zorunda bırakılmalarına sebep oldu. Küresel salgınla ilişkili korku ve belirsizlik, çeşitli şiddet biçimlerini ağırlaştırabilecek veya tetikleyebilmeye elverişli bir ortam sağlar. Sosyal izolasyon, erişilebilir ve sosyal destek seçeneklerini sınırlarken, kişisel ve toplu güvenlik açıklarını ağırlaştırır ⁽¹⁸⁾.

Bu durum, LGBTİ+'ların kendilerini güvende hissetmedikleri, duygusal ve fiziksel olarak riske atıldıkları ortamlarda sıkışıp kalmalarına yol açabilir.

Risk altındaki LGBTİ+'lara topluluk desteği, öz bakım müdahaleleri ve fon sağlanması bu durumun çözülmesine yardımcı olabilir, ancak maalesef kendi başına yeterli değildir.

KAYNAKLAR:

- 1) Smalley K et al; LGBT Health: Meeting the Needs of Gender and Sexual Minorities; Springer Publication Company 2017
- 2) Gay and Lesbian Medical Association. (2001). Healthy People 2010: Companion document for lesbian, gay, bisexual, and transgender health. San Francisco, CA.
- 3) <https://www.genetic.org/variations/>
- 4) www.who.int/health-topics/gender
- 5) Trans Student Educational Resources, 2015. "The Gender Unicorn." www.transstudent.org/gender.
- 6) Clark, M E et al. The GLBT Health Access Project: A State-Funded Effort to Improve Access to Care. American Journal of Public Health. 2001; 91:895-896
- 7) Daniel, H., Butkus, R.; Health and Public Policy Committee of American College of Physicians. (2015). Lesbian, gay, bisexual, and transgender health disparities: Executive summary of a policy position paper from the American College of Physicians. Annals of Internal Medicine, 163 (2), 135 - 137. doi:10.7326/ M14- 2482
- 8) Seelman KL, Colón-Díaz MJP, LeCroix RH, Xavier-Brier M, Kattari L (2017) Transgender noninclusive healthcare and delaying care because of fear: connections to general health and mental health among transgender adults, Transgender Health 2:1, 17-28, DOI: 10.1089/trgh.2016.0024.
- 9) Defining sexual health: report of a technical consultation on

sexual health, 28–31 January 2002, Geneva. Geneva: World Health Organization; 2006 (http://www.who.int/reproductivehealth/topics/gender_rights/defining_sexual_health.pdf, accessed 14 June 2017).

10) <https://www.gab-shw.org/our-work/working-definition-of-sexual-pleasure/>

11) <https://www.gab-shw.org/resources/training-toolkit/>

12) <https://www.mayoclinic.org/tests-procedures/feminizing-hormone-therapy/about/pac-20385096>

13) <https://www.mayoclinic.org/tests-procedures/masculinizing-hormone-therapy/about/pac-20385099>

14) Ferrando CA. Breast and chest surgery for transgender patients. In: Comprehensive Care of the Transgender Patient. Philadelphia, Pa.: Elsevier; 2020. <https://www.clinicalkey.com>. Accessed April 22, 2019.

15) <https://www.hopkinsmedicine.org/center-transgender-health/services-appointments/faq/phalloplasty>

16) Logie Carmen H, Khoshnood Kaveh, Okumu Moses, Rashid Sabina Faiz, Senova Fidan, Meghari Hamza et al. Self care interventions could advance sexual and reproductive health in humanitarian settings BMJ 2019; 365 :l1083

17) <https://www.lgbtqihealtheducation.org/wp-content/uploads/2021/02/Health-Equity-and-COVID-19.pdf> (diagram)

İletişim İçin:

kuirkibris.org

[/queercyprus](https://www.facebook.com/queercyprus)

[/queercyprus](https://www.instagram.com/queercyprus)

[/kuirkibris](https://twitter.com/kuirkibris)

Dayanışma Hattı:
+90 542 858 58 47

Renklerin Çeşitliliği Projesi, Avrupa Birliği tarafından Kıbrıslı Sivil Toplum İş Başında VI Hibe Programı kapsamında finanse edilmekte ve Kuir Kıbrıs Derneği tarafından yürütülmektedir. Bu yayın, Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamiyle Kuir Kıbrıs Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

